

Spoljni odnosi Evropske unije

Spoljni odnosi EU (eng. *EU External Relations*) predstavljaju ukupnost odnosa u koje EU ulazi sa ostalim akterima međunarodnih odnosa. Od samog njenog stvaranja pedesetih godina 20. veka, Evropska zajednica (EZ) prevashodno je bila orijentisana ka unutra, odnosno ka ekonomskoj, a kasnije i ka političkoj integraciji između država članica. Međutim, proces evropske integracije nikada nije mogao potpuno biti introvertan, već je uvek značajno uticao i na spoljni svet. Kao regionalni blok, a prevashodno kao ekonomska unija i jedna od najvećih ekonomija na svetu, EZ je najpre počela da ulazi u spoljne odnose, i to politikama koje danas stoje u tzv. prvom stubu saradnje, odnosno u oblasti koje su regulisane Ugovorima EZ. Od nastanka Evropske zajednice za uglj i čelik 1951. godine, pa sve do 1970. godine, spoljni odnosi EZ uglavnom su se svodili na zajedničko predstavljanje pri međunarodnim organizacijama, kao i na spoljnu trgovinsku politiku. Od sedamdesetih godina dvadesetog veka, EZ se u šest velikih talasa proširila sa originalnih 6 članica na 27 članica, koliko ih ima danas. Proširenje je povećalo geografski domet i političku težinu spoljnih odnosa EU, ali po nekim tumačenjima i zaustavilo širenje supranacionalnog odlučivanja u domenu spoljne, bezbednosne i odbrambene politike. Međutim, politika proširenja, koja takođe pripada prvom stubu saradnje, zbog svog potencijala da temeljno transformiše države koje žele učlanjenje, postala je sâma najuspešnija spoljna politika EU.

U prvom stubu, EU ima neka ekskluzivna ovlašćenja, kao što je na primer slučaj sa spoljnim trgovinskim politikama. U nekim drugim oblastima, poput spoljnih politika vezanih za zaštitu životne sredine, EU deli nadležnost sa državama članicama. Budući da je prvi stub supranacionalan (odluke se donose većinski, a Evropska komisija i Evropski parlament imaju značajnu ulogu u donošenju odluka), države su se u određenoj meri odrekle

suvereniteta u spoljnim ekonomskim odnosima Unije. Koordinacija nacionalnih spoljnih politika započeta je takođe sedamdesetih godina u okviru Evropske političke saradnje. Međutim, zbog nedovoljne artikulisanosti spoljno političkih ciljeva, a posebno zbog nedostataka neophodnih instrumenata za njihovu implementaciju, EZ nije uspjela da razvije sopstvenu spoljnu politiku sve do devedesetih godina 20. veka. Do toga dolazi tek nakon potpisivanja Ugovora o EU (TEU) u holandskom gradu Maastrichtu, februara 1992. godine, kojim je osnovana Zajednička spoljna i bezbednosna politika (CFSP). U članu 2 TEU stoji da je „jedan od ciljeva Unije da potvrđuje svoj identitet na međunarodnoj sceni, posebno sprovođenjem CFSP, uključujući i eventualno uobličavanje zajedničke odbrambene politike koja tokom vremena može dovesti do zajedničke odbrane“. Od 1998. godine pa do danas u okviru CFSP razvija se i Zajednička bezbednosna i odbrambena politika (ESDP), koja treba da stvori zajedničke oružane snage EU. Treći stub saradnje, koji se odnosi na Pravosuđe i unutrašnje poslove (JHA), takođe ima snažan element inostranosti. To se posebno odnosi na neke elemente borbe protiv terorizma i organizovanog kriminala. Kao što su u drugom, tako su i u trećem stubu države sačuvala svoju suverenost.

Upravo zato što EU u spoljne odnose ulazi posredstvom sva tri stuba saradnje, postoji čitav niz institucija koje su trenutno zadužene za ovu oblast. U prvom stubu su to EP i EK, a posebno njihovi komesari za proširenje, spoljne poslove i zajedničku susedsku politiku, pravdu, slobodu, bezbednost i razvoj, i humanitarnu pomoć. U drugom stubu to su Evropski savet, njen Visoki predstavnik za spoljnu i bezbednosnu politiku, kao i niz specijalnih predstavnika EU za pojedine regione. Zbog velikog broja aktera koji su uključeni u evropske spoljne odnose na različitim nivoima, mnogi su kritikovali evropsku spoljnu politiku tvrdeći da je neefikasna i nekoherentna. Ukoliko reformski Ugovor iz Lisabona stupi na snagu, EU će steći status pravnog lica u spoljnim odnosima (to je do sada imala samo EZ). Visoki predstavnik za spoljne odnose i bezbednosnu politiku postaće istovremeno i zamenik predsednika EK, a njemu će pomagati i Evropska služba za spoljne poslove. Time će neki od pomenutih nedostataka biti prevaziđeni.